

“स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव” अंतर्गत कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागामार्फत राज्यात विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभाग
शासन निर्णय, क्र.कौवित-२०२१/प्र.क्र.४९/प्रशा-४
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : २२ नोव्हेंबर, २०२१.

संदर्भ : मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय मुंबई यांचे क्र.संकीर्ण ८२२१/प्र.क्र.१७२ (भाग ३)/ सा.का.४, दिनांक १७ ऑगस्ट, २०२१ चे पत्र.

प्रस्तावना :-

भारताच्या स्वातंत्र्याला दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२१ रोजी ७५ वर्षे पूर्ण होत असल्याने “आजादी का अमृत महोत्सव” अर्थात “स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव” या उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले आहे.

२. या गौरवशाली पर्वानिमित्त दिनांक १२ मार्च, २०२१ ते दिनांक १५ ऑगस्ट २०२३ या कालावधीत देशभरात विविध कार्यक्रम, उपक्रमांचे आयोजन करणेबाबत केंद्र शासनाने सूचित केले आहे. या उपक्रमांत १५ ऑगस्ट २०२२ पर्यंतच्या ७५ आठवड्यांत विविध संकल्पनांवर आधारित उदा. विश्वगुरु भारत, भारताची समृद्ध परंपरा/संस्कृती/वारसा, स्वातंत्र्योत्तर भारताची प्रगती, आत्मनिर्भर भारत, आम्ही भारताचे लोक, स्वातंत्र्य संग्राम इत्यादींवर आधारित कार्यक्रमांचे आयोजन करून सन २०२३ पर्यंत या संकल्पनेची व्याप्ती वाढविण्याच्या सूचनाही केंद्र शासनाने केल्या आहेत. प्रत्येक आठवड्यात १ कार्यक्रम, विशेष महात्म असणाऱ्या तारखांना उदा. सद्ग्रावना दिवस, हुतात्मा दिन, बाल दिन, कायदा दिन, कामगार दिन इत्यादी संबंधित आठवड्यात त्या दिनाचे औचित्य साधून विशेष कार्यक्रम करण्याच्या सूचना आहेत.

शासन निर्णय :

भारताच्या स्वातंत्र्याचा दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२१ रोजी ७५ वा स्वातंत्र्य दिन साजरा करण्यात आला. स्वातंत्र्याच्या ७५ व्या वर्षानिमित्त केंद्र शासनाच्या “आजादी का अमृत महोत्सव” अर्थात “स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव” या अमृत महोत्सवानिमित्त देशात तसेच राज्यात विविध उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले आहे व दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२३ पर्यंत सदर उपक्रमांची, कार्यक्रमांची व्यापतीत वाढ करण्याबाबत या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे.

अमृत महोत्सवाचे कार्यक्रम तथा उपक्रम खालील पाच महत्वाच्या संकल्पनांवर आधारीत आहे.

- **भारताचा स्वातंत्र्यसंग्राम :** दुसऱ्या महायुद्धामुळे विस्तापित झालेले तसेच सेवामुक्त युद्धातील सेवाकर्मी (Service Personnel) यांच्या पुनर्वसनासाठी भारतात सेवायोजन यंत्रणेचा जुलै, १९४५ मध्ये उदय झाला. सन १९४७ मध्ये भारताची फाळणी झाल्यानंतर सेवा योजन कार्यालयामार्फत फाळणीमुळे विस्तापित झालेल्या लोकांचे पुनर्वसन केले जाई. जागतिक कामगार संघटनेच्या सन १९४८ च्या ठराव क्र. सी-८८ मधील अनुच्छेद २ नुसार सेवायोजन यंत्रणा संपूर्ण जगात अस्तित्वात आली. सन १९५६ मध्ये बी. शिवराव समितीने केंद्र शासनाला सादर केलेल्या अहवालानुसार सेवा योजन कार्यालये व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशानाचे कामकाज करू लागले व सेवा योजन यंत्रणा राज्य शासनाकडे हस्तांतरीत केली गेली. सन १९४८ साली तंत्रशिक्षण संचालनालयाची स्थापना करण्यात आली. तंत्रशिक्षण विद्यालयांमार्फत युवकांना शिल्प कारागीर, चर्मांद्योग प्रशिक्षित कारागीर, तांत्रिक कुशल कारागीर असे अनेक व्यवसायभिमुख प्रशिक्षण देऊन त्यांना रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी प्रशिक्षीत केले जाते.

२) नाविन्यपूर्ण कल्पना :

- डिजिटल लायब्ररी स्थापन करणे.
- परदेशात जाण्यास ईच्छुक तरुणांना तेथील रोजगारानुसार प्रशिक्षण देणे, स्थानिक रोजगार प्रदाता संस्थांचे सहकार्याने रोजगाराची संधी उपलब्ध करून देणे व समुपदेशन करणे.
- राज्यात केंद्र शासनाच्या मॉडेल प्रमाणे नऊ करिअर सेंटर स्थापन करणे.
- औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील उपलब्ध पायाभूत प्रशिक्षण सुविधांचा विस्तार आराखडयानुसार कालबाह्य प्रशिक्षणांऐवजी ज्यादा मागणीच्या तसेच नवीन मागणीच्या प्रशिक्षण तुकड्या सुरु करणे.
- दुहेरी प्रशिक्षण प्रणाली (Dual system training) चा विस्तार प्रत्येक जिल्ह्यात करणे.
- नाविन्यता सोसायटी स्थापन करण्यात आली असून त्या मार्फत महाराष्ट्राच्या आर्थिक विकासात महत्त्वपूर्ण योगदान देण्यासाठी व नवीन रोजगाराच्या संधी निर्माण करण्यासाठी स्टार्टअप्सना सक्षम केले जात आहे. अनुकूल व्यावसायिक वातावरण निर्मिती करून नवकल्पनांना प्रोत्साहन देण्यासाठी व्यासपीठ उपलब्ध करून दिले जात आहे.

३) नवे संकल्प : स्टार्टअपना शासनासोबत काम करण्याची संधी देण्यासाठी महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक या उपक्रमाखाली कृषी, आरोग्य सेवा, टिकाऊ (स्वच्छ ऊर्जा, पाणी आणि कचरा व्यवस्थापन), स्मार्ट पायाभूत सुविधा आणि गतिशीलता, शिक्षणासह कौशल्य विकास या क्षेत्रांचा समावेश केला आहे.

- कौशल्य विकासातून रोजगार स्वयंरोजगारास प्रोत्साहन देऊन आत्मनिर्भर नवभारत घडविण्यात योगदान.
- प्रवेश प्रोत्साहन अभियान राबविणे- आधुनिक समाज प्रसार माध्यमां मार्फत (Social Media) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमार्फत दिल्या जाणाऱ्या प्रशिक्षणाची जाहिरात करून विद्यार्थी व पालकांचे समुपदेशन करून औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतील प्रवेशात वाढ करणे.
- शिकाऊ उमेदवारांना प्रत्यक्ष कामावरील प्रशिक्षण उपलब्ध व्हावे यासाठी नामांकित औद्योगिक आरथापनांशी सामंजस्य करार करणे.
- पर्यावरण पुरक मियावाकी पद्धतीने औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये वृक्ष लागवड व जतन करणे.
- औद्योगिक मुल्यानुसार कौशल्याचे वृद्धीकरण व बळकटीकरण करणे (STRIVE PROJECT) .
- राज्यातील महिलांना उद्योजकतेत योग्य संधी, मार्गदर्शन मिळावे यासाठी महिला उद्योजकता कक्ष दि.४ जानेवारी, २०२१ अन्वये स्थापन करण्यात आला आहे. त्यामार्फत महिला इन्क्युबेटर ची स्थापना करणे शासनाच्या विविध योजना, अनुदान, अर्थसहाय्य/ भागीदारी तत्वावर महिला उद्योजकांना प्रोत्साहित करणे.
- वंचित घटकांचे कौशल्य वृद्धीने आर्थिक पुनर्वसन करणे. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेत आदिवासींचे प्रवेश वाढ करणे व कालानुरूप प्रशिक्षण देणे.
- स्वच्छ सुंदर कार्यालय अभियानांतर्गत शुन्य कचरा व्यवस्थापन (Zero waste management), जल व्यवस्थापन करणे, जैविक तथा अपारंपारिक ऊर्जास्रोतांचा पुरेपुर वापर त्यानुरूप प्रशिक्षण, टाकाऊ पासून टिकाऊ वस्तु निर्मिती प्रशिक्षण.

४) स्वातंत्र्योत्तर फलनिष्पत्ती:

- सेवायोजन कार्यालयाचे रूपांतर प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्रात झाले.
- महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठाची स्थापना दिनांक २३ फेब्रुवारी, २०२१ च्या शासन निर्णयान्वये करण्यात आली राज्यातील युवकांना एकात्मिक, समग्र स्वरूपाचे आंतराष्ट्रीय

स्तरावरील मान्यता प्राप्त कौशल्याआधारीत रोजगारक्षम उच्च शिक्षणाद्वारे रोजगार, स्वयंरोजगाराच्या संधी उपलब्ध होईल.

- अंटलास स्किल टेक्स खाजगी विद्यापीठाची स्थापना दिनांक १८ ऑगस्ट, २०२१ पासून कार्यान्वित .
- करोना महामारीत प्रकर्षने दिसून आलेल्या अडचणींवर मात करण्यासाठी मा.मुख्यमंत्री, महाआरोग्य कौशल्य विकास प्रशिक्षण कार्यक्रमांचा दिनांक ०८/०७/२०२१ रोजी शुभारंभ झाला. त्याअंतर्गत ५१३ व्यवसाय प्रशिक्षण संस्थाची नोंदणी, (२६३ शासयकीय रुग्णालय/ महाविद्यालय व २५० खाजगी रुग्णालय) ऑक्सिजन प्लॅन्ट क्षेत्रात कौशल्य प्रशिक्षणाची संधी त्याअंतर्गत १२०० उमेदवारांचे प्रशिक्षण केले जाईल. प्रत्येक वर्षी २०,००० युवकांना आरोग्याशी निगडीत ३६ प्रशिक्षण कार्यक्रमात प्रशिक्षण दिले जाईल. एकूण १९,६७६ नोंदणीकृत उमेदवारांपैकी १८,५४५ उमेदवारांचे प्रत्यक्ष प्रशिक्षण सुरु आहे.
- वैशिष्ट्यपूर्ण कल्पकतेने कृषि, शिक्षण, कौशल्य विकास, आरोग्य, प्रशासनात नवीन अभिनव बदल घडू शकणाऱ्या स्टार्टअपना संबंधित शासकीय लाभार्थी विभागाचे रु.१५.०० लाखा पर्यंतचे २४ कार्यादेश स्टार्टअप विक मध्ये देण्यात आले.
- नवाना टेक लिमिटेड या स्टार्टअपने मजकूर मुक्त, प्रतिमा आधारीत,आवाज सहायक, तंत्रज्ञानाचा वापर करून मराठी भाषेत करोना लस नोंदणीसाठी स्मार्ट फोनचा अॅप तयार केला आहे. झाडीबोली, व्हाडी तसेच प्रमाणित मराठी अचूकतेने ओळखण्याची सदर अॅपची क्षमता आहे.
- आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील प्रतियोगितेत भाग घेता यावा यास्तव ४७ विविधक्षेत्रात (विद्युतीकरण, ऑटोमोबाईल तंत्रज्ञान, इलेक्ट्रॉनिक्स, सायबर सिक्युरिटी इ.) राज्यस्तरीय स्पर्धा दि.३ ते ५ सप्टेंबर २०२१ पर्यंत घेण्यात आल्या २६३ उमेदवारांपैकी ९३ उमेदवारांची निवड करण्यात आली. सदर उमेदवारांनी पश्चिम विभाग स्तरावरील प्रतियोगितेत महाराष्ट्राला २२ सुवर्ण पदक , २३ रजत पदक असे एकूण ५५ पदक मिळवून देवून अतिउत्कृष्ट कामगिरी केली. सदर विजेत्यांची राष्ट्रीय पातळीवरील प्रतियोगितेकरिता निवड झाली.
- प्रवेशमित्र (एन.एस.एस. एन.सी.सी. च्या विद्यार्थ्या) मार्फत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेत दिल्या जाणाऱ्या विविध क्षेत्रातील प्रशिक्षणा बाबत विद्यार्थी व पालकांचे समुपदेशन करून प्रवेशासाठी सहकार्य प्राप्त झाल्याने सन २०२१-२०२२ या शैक्षणिक सत्रात ८० टक्के प्रवेश झाले.
- आर्थिक संकटावर मात करण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी आणि द इन्स्टीट्यूट ऑफ कॉर्स अकाउंटंट ऑफ इंडिया (आय.सी.ए.आय) यांच्या मध्ये दिनांक ७ सप्टेंबर २०२१ रोजी सामंजस्य करार झाला असून आय.सी.ए.आय. मार्फत सर्व जिल्हयातील महाविद्यालय, प्रशिक्षण संस्था निश्चित करून बॅंकिंग , फायनान्स इन्झ्यूरन्स अकाउंटीग टॅली इत्यादी विषयात प्रत्यक्ष व ऑनलाईन पद्धतीने मोफत प्रशिक्षण दिले जाईल.
- स्वातंत्र सेनानी, हुतात्मा , समाज सुधारक यांच्या जयंती , पुण्यतिथी निमित्त विविध स्पर्धाचे आयोजन करणे. करिअर जनजागृती, मार्गदर्शन शिबिरे , रोजगार मेळावे, शिकाऊ उमेदवार भरती मेळावे इत्यादींचे आयोजन करणे.

५) अंमलबजावणी :- या विभागाच्या अधिनस्त आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उदयोजकता आयुक्तालय, कोकण भवन, नवी मुंबई., संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय,

महाराष्ट्र राज्य, मुंबई., मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी, मुंबई, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी, मुंबई ही कार्यालये आहेत. सदर सर्व कार्यालयांनी त्यांच्या अधिनस्त कार्यालयांसह उपरोक्त संकल्पनांवर आधारित स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव कार्यक्रमांचे वेळापत्रक प्रसिद्ध करून त्याप्रमाणे कार्यक्रमांचे आयोजन करावे. यापुढील सर्व पत्रव्यवहार करताना आणि या कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने उपक्रमांचे /कार्यक्रमांचे आयोजन करताना स्वातंत्र्याचा अमृतमहोत्सव या बोध चिन्हाचा (Logo) चा वापर करण्याची क्षमता घेण्यात यावी.

सदर उपक्रम/कार्यक्रम ॲनलाईन व ऑफलाईन (जे शक्य असेल) पद्धतीने संबंधित कार्यालय स्तरावर आयोजन करण्यात यावेत. या कार्यक्रमाचे आयोजन करताना कोविड-१९ च्या अद्यावत राज्य शासन, स्थानिक प्रशासन यांच्या सूचनांचे पालन करावे.

३. या कार्यक्रमासाठी समन्वयक अधिकारी म्हणून उपायुक्त, मुख्यालय, कौशल्य विकास, रोजगार व उदयोजकता आयुक्तालय, कोकण भवन, नवी मुंबई यांची व सह संचालक, मुख्यालय, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांची नियुक्ती करण्यात येत आहे. या आयोजित कार्यक्रमाचे अहवाल आपले सरकार पोर्टलवर अपलोड करण्याची जबाबदारी सदर समन्वय अधिकाऱ्यांची राहिल. उपक्रमाचा खर्च शासनाकडून सध्या विविध योजनांतर्गत मंजूर व उपलब्ध असणाऱ्या निधीतूनच भागवावा. भविष्यात निधी उपलब्धतेनुसार कार्यक्रमांसाठी सदर अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येईल.

४. प्रत्येक विभागाने व त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या क्षेत्रिय कार्यालयाने “स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव” अंतर्गत आयोजित केलेल्या कार्यक्रमाचा अहवाल (फोटोंसह) या उपक्रमाचे समन्वयक, संचालक, सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, मुंबई यांच्याकडे maha.amrutbharat@gmail.com या ई-मेलवर तात्काळ पाठवावा. तसेच याबाबतची माहिती/फोटो आपले सरकार प्रणालीवर अपलोड करावी.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२१११२२१७५७३०९०३ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(व. मुं. भरोसे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई,
२. मा. मुख्यमंत्री महोदय यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. सभापती, विधान परिषद, विधान मंडळ, मुंबई
४. मा. अध्यक्ष, विधान सभा, विधान मंडळ, मुंबई
५. मा.उप मुख्यमंत्री महोदय यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. सर्व मा.मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
७. सर्व मा. विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
८. मा. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई

९. सर्व प्र.स./उ.स./सचिव यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
१०. आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, कोकण भवन, नवी मुंबई
११. संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी, मुंबई
१३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी, मुंबई
१४. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परीक्षा)
१५. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखा परीक्षा)
१६. सर्व जिल्हाधिकारी
१७. निवडनस्ती-प्रशा-४